

De zoon van den dorpschout
of DE HERVORMING
IN ZWITSERLAND
door
EDUARD.

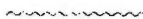

NIJKERK. G. F. CALLENBACH.

DE ZOON VAN DEN DORPSSCHOUT

OF

DE HERVORMING IN ZWITSERLAND.

EEN VERHAAL VOOR DE KINDEREN ONZES VOLKS

DOOR

E D U A R D,

Schrijver van: „*De stormachtige nacht*” en „*Lentetonen*.”

N I J K E R K
G. F. CALLENBACH.

Snelpersdrukkerij - G. F. Callenbach - Nijkerk

I.

De kluizenaar.

Mijn lezer, volg mij met uwe gedachten naar het schoone Zwitserland; het land waar outelbare reizigers, uit alle gewesten heentrekken, om de wonderen en bekoorlijkheden zijner natuur van nabij te aanschouwen. Wat heeft 's Heeren hand hier allerwege schatten uitgespreid. Hier verheffen zich de hooge bergen, wier toppen met eeuwigdurende sneeuw zijn bedekt; daar aanschouwt ge rivieren, beken en schietstroomen, die de heerlijkste watervallen vormen, terwijl ginds het oog met welgevallen rust op de lachende valeien, die zich aan den voet der bergen vriendelijk uitstrekken. Geen wonder, dat menigeen zich gedrongen gevoelt zijn eigen Vaderland voor een wijle te verlaten, om in dit schoone land uit te rusten van alle moeite en zorg en zich van ganscher harte over te geven aan de gedachten die hem hier overweldigen.

Ook wij hebben ons in den geest verplaatst in dit rijk begunstigd plekje der aarde, niet zoozeer om de schoon-

heden der bloeiende natuur gade te slaan, als wel om te zien hoe het heerlijk Evangelie hier zijn zegenenden intocht hield, trots den tegenstand van het on- en bijgeloof dier dagen. Wij zullen zoo eene geschiedenis vernemen, waarin gewezen wordt op de dwaasheid der menschen en in tegenstelling daarmede op de liefde des Vaders, die alzoo lief de wereld heeft gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.

Zoo wenschen wij u te laten zien hoe het licht der Waarheid strijd voerde tegen de duisternis van het Pausdom, en hoe het eerste de nevelen deed opklaren, om dengenen tot een licht te zijn, „die daar zaten in schaduwen des doods.”

Wij bevinden ons in eene weinig bezochte bergstreek. Een geheimzinnige stilte heerscht in het rond. Alles ademt hier vrede en stemt tot kalmte. De natuur vertoont zich hier in hare ware grootheid, even ruw als verheven. Hier bij 't plechtig zwijgen om ons henen, verdiept zich het hart onwillekeurig in stille mijmering.

Ter linker zijde van ons hooren wij het kabbelen der golven van het Zuricher meer, ter rechter zijde ziet gij een berg van wiens top men een onbeschrijfelijk schoon uitzicht heeft op het meer der Vierwoudsteden.

In dit eenzaam oord, waar 's avonds de ondergaande zon de ruwe eikenschors en de zachte beukenstammen tint met een purperrooden gloed, bevond zich in het midden der negende eeuw eene hermitage. Op de plaats waar nu een klooster staat, woonde toen, van de overige wereld geheel afgescheiden, een kluizenaar, die zich in den omtrek al spoedig den naam van den heiligen Meinraad verwierf.

Hij was niet de eerste, die in een onbewoond en bergachtig oord de eenzaamheid opzocht om daar God in stilte te dienen. Reeds in het laatst der derde eeuw had een zekere Antonius, te Kama in Egypte geboren, zich uit het openbaar leven terug getrokken om afgezonderd van de wereld den Heere te dienen. De bouwvallen van een oud kasteel strekten hem tot verblijfplaats. Twintig jaren lang toefde hij daar. Toen werd zijne schuilplaats ontdekt. Van alle zijden stroomde nu het volk toe om den wonderbaren man te zien. Antonius werd thans de vraagbaak van allen en men luisterde met opmerkzaamheid naar hetgeen hij sprak. Deze man legde de grondslag voor het Monniken-leven en wordt dan ook de Vader der Monniken genoemd.

Welke gedachte den heiligen Meinraad gedrongen had tot het doen van dezen stap? Was het omdat hij wellicht dacht Gode een dienst te bewijzen, of om den hemel te verdienen door zijne onthouding? Wij weten het niet.

In stille afzondering bracht hij in zijn kluis zijne dagen door. De kruiden en planten, die in den omtrek van het gebergte groeiden, verschaften hem het noodige voedsel, terwijl zijn drank uit water bestond.

Niet altijd was onze kluizenaar alleen. Sometijds kwam er een gezelschap aanzienlijke mannen of vrouwen, wie eene reis door de ruwe wildernis niet afschrikte, hem in zijn hut bezoeken. Zij gingen hem raadplegen over allerlei ziekten en kwalen en ontvingen dan van hem kruiden, die een genezende kracht bezaten. Een menigte voorwerpen, om hem tegen weer en wind te beschutten, werden hem dan gewoonlijk in ruil gegeven; ook ontving hij dikwijls geschenken, die bestonden uit allerlei waren, welke hem tot voedsel konden verstrekken.

De heilige Meinraad maakte van deze gelegenheid geen misbruik om zich met de goederen van anderen te verrijken, maar nam slechts zooveel van de geschenken als hij voor zijn karig levensonderhoud noodig had. Hen, die niets bezaten hielp hij geheel kosteloos. Waarschijnlijk had de kluizenaar die geneeskundige bekwaamheid te danken aan zijne groote bekendheid met allerlei kruiden en planten.

Het volk schreef de genezingen, die er plaats vonden echter aan geheel iets anders toe en er was niemand, die hier geen geloof aansloeg. In de hut van den heiligen Meinraad bevond zich n.l. een Maria-beeld, dat hem, zoo het gerucht zeide, regelrecht uit den hemel was toegezonden. De kluizenaar bewees aan dit beeld goddelijke eer. Het maakte zijn grootsten schat uit. Op verschillende uren van den dag knielde hij voor dit beeld neder, en zóó dikwijls had hij reeds zijne knieën gebogen, dat de steenen daar waren uitgehold. Aan dit Maria-beeld nu werd elke nieuwe genezing toegeschreven; elke gelukkige uitkomst maakte de rij der wonderen, die Onze lieve Vrouwe had gewrocht, weder grooter. Het zou echter spoedig blijken, dat dit wonderdoend Maria-beeld niet de macht bezat den kluizenaar voor gevaar te behoeden.

Op zekeren nacht zwierf een rooverbende door deze weinig bezochte streek rond. Men vond den heiligen Meinraad in zijn kluis en was onbarmhartig genoeg den heiligen man wreedaardig te vermoorden. Met afgrijzen werd dit gruwelstuk aangehoord en een siddering voer den bewoners van Zurich en omstreken door de leden. God zelf, zegt de Zwitser, strafte de moordenaars, eene troep raven achtervolgde hen waar zij zich ook ophielden, totdat zij ontdekt werden en het gerechte loon voor hunne boosheid ontvingen.

Het is te hopen en wij wenschen het van ganscher harte, dat Meinraad een beteren schat gekend heeft dan het Maria-beeld, want dit kon hem de zaligheid niet schenken.

's Heeren woord spreekt: „Die in den Zoon geloofft heeft het eeuwige leven, maar die den Zoon ongehoorzaam is zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.”

II.

Afgoderij en Priesterbedrog.

ttelijke jaren bleef de plaats waar de heilige Meinraad was vermoord onbezocht, en het Maria-beeld van Einsiedlen, dat zoo menige herstelling had bewerkt stond verlaten in de eenzame kluis. Slechts met huivering werd de vroeger zoo belangrijke plek genoemd. Dit duurde tot aan het begin der 10de eeuw, toen verzocht zekere Eberhard van Straatsburg aan den Bisschop van Constanz een klooster te mogen stichten op de plaats waar de kluizenaar zoo noodlottig om het leven was gekomen. Het verzoek werd gaarne toegestaan en spoedig daarop werd het klooster gebouwd. Het ontbrak niet aan monniken, die hier hun intrek wilden nemen.

Het wonderdoend Mariabeeld van Meinraad, dat thans de donkere hut had verlaten, werd zorgvuldig gewit en versierd en boven het altaar geplaatst. Nu moest de nieuwe stichting nog worden ingewijd.

Op den dag voorafgaande aan het belangrijke feest,

stroomde eene groote schare uit alle Zwitsersche landschappen te zamen gekomen naar Einsiedlen.

Het waren allen groote vereerders van den Roomschen godsdienst, beziel met een diepen eerbied voor al wat slechts in een reuke van heiligheid stond. Geen wonder, dat men met verlangen den dag van morgen te gemoet zag. Weinig vermoedde men, dat in dezen nacht een der grootste wonderen zou plaats hebben, waarmede Rome's handlangers het verblinde volk ten koste van hun geld zouden misleiden, om zodoende zijn vermeende heiligheid nog hooger te doen stijgen.

Het was nacht. De saamgekomen menigte had de rust gezocht en droomde wellicht van al het belangrijke, dat bij het ontwaken hen wachtte. Niemand was binnen de muren van het klooster toegelaten, alleen de Bisschop met zijne priesters vertoefden daar. Zij lagen in deemoedige houding gekniel voor het altaar en prevelden te midden der duisternis, die hen omgaf, aanhoudend hunne gebeden. Op eens blinkt een schitterend licht. Het beeld van Maria is van een hemelschen glans omgeven en eene menigte engelen, die de kapel doorzweven, wijden onder het aanheffen van een schoone muziek, tot verbazing van den Bisschop, het klooster zelve in. Nauwelijks was de morgen aangebroken of van alle zijden stroomde het volk naar de kapel; deze is zelfs te klein om die belangstellende schare te kunnen bevatten. Nu wil de Bisschop tot de plechtige inwijding overgaan, maar hoor, daar verheft zich eene stem, die voor allen duidelijk verstaanbaar, luide uitroept: „Laat af, de kapel is door God zelve gewijd.” Die stem kwam van boven, spraken de listige priesters en bijna niemand twijfelde er aan. Elk offerde volgaarne zijne gaven en zond zijne gebeden opwaarts ter eere van deze heilige plaats.

Wie aan de waarheid van het gebeurde nog mocht twijfelen werd spoedig door den Paus gerust gesteld. Leo VIII, bepaalde, dat men dit wonder door een jaarlijksch feest (het feest der Engelenwijding) in gedachtenis zou houden. Nu, aan dien wensch werd getrouw voldaan; telken jare deden duizenden bedevaartgangers in hun blinden ijver een pelgrimstocht naar Einsiedlen.

De nieuwe monniken wisten zich de bijgeloovigheid des volks meesterlijk ten nutte te maken om zich zelf te verrijken. De grootste offergave werd dankbaar aanvaard. Zelfs ging men zoover, dat men boven de poort der kapel dit opschrift ging plaatsen: „Hier vindt men volkomen afaat voor alle zonden.”

De Roomsche geestelijkheid mocht zich al ras in den grooten bloei van haar klooster verblijden. Dat men deze schatten had verzameld ten koste van de lichtgeloovigheid der bevolking, was hen geheel onverschillig. Zoo hebben wij gezien hoe de nacht van het bijgeloof deze plaats had omhuld. Hier werd de grootste afgoderij bedreven en kwam het duidelijk uit, welk een geest de dienaren der kerk bezielde. Op zijn tijd zou de Heere echter het licht der Waarheid doen rijzen, dat al de nevelen van on- en bijgeloof langzamerhand als een wolk zou wegvagen.

Deze plaats thans het levende beeld van den donkeren toestand dier dagen, zou eenige eeuwen later den man herbergen, die de Heere als een middel in Zijn hand zou willen gebruiken om Zijn Naam ook in Zwitserland bekend te maken en heerlijk te doen worden.

III.

Een krachtig getuige.

ier eeuwen waren voorbijgegaan. Nog altijd was Einsiedlen de plaats waarheen de vrome pelgrims hunne schreden richtten om hunne geschenken aan de voeten van het wonderdoend Maria-beeld neder te leggen. De geest des tijds was echter niet geheel dezelfde gebleven. Een levensadem begon reeds in menig hart te ruischen en deed eene aanstaande ontwaking vermoeden. Het diepe bederf van de geestelijkheid en niet het minst van Rome zelf had veler oogen geopend.

't Is in het jaar 1517. Het feest der Engelenwijding is aangebroken. Opnieuw is de toeloop der bedevaartgangers groot. 't Is thans niet alleen de belangrijkheid der plaats, die menigeen heeft gedrongen de reis te aanvaarden, neen een andere reden heeft er vooral toe bijgedragen, dat de toeloop zelfs grooter is dan anders. Einsiedlen heeft een nieuwen pastoor gekregen. Een gansch wonderbare persoonlijkheid in die dagen. 't Is een man, die reeds veler hart heeft weten te winnen. Hij is met de rijkste gaven bedeeld. Reeds jaren geleden heeft hij van zich doen spreken, daar zijne groote geleerdheid en krachtige welsprekendheid aller aandacht op hem vestigden. De kapel kon elken rustdag nauwelijks de menigte hoorders bevatten, want ook uit de omliggende plaatsen kwamen er dikwijls zeer velen naar de prediking van den nieuwen pastoor luisteren.

Onder de schare, die zich thans naar het klooster te Einsiedlen begeeft, merken we ook een tweetal mannen op, die langzaam den weg bewandelen, welke naar de vereerde plaats geleidt. Beiden zijn van middelbaren leeftijd en op dit oogenblik blijkbaar in een ernstig gesprek verdiept. Wij willen hen voor een tijd hooren spreken.

„Dus vindt ook gij den nieuwen pastoor een merkwaardig man,” zeide de jongste der beide wandelaars.

„Ja gewis,” antwoordde de aangesprokene. Hij spreekt en handelt geheel anders dan zijne voorgangers. Ik geloof, dat hij de rechte man is om in deze donkere dagen ons allen voor te lichten en ons te leeren hoe wij moeten handelen.”

„Donkere dagen zegt ge — en dat waarom?”

„Is het u dan onbekend,” hervatte de oudste der twee na eenige oogenblikken zwijgens, dat de grootste verdorvenheid onder de priesters is doorgedrongen. Lang genoeg hebben zij het volk door hun gewaande wonderen het geld afgezet. Zeg mij, zouden mannen, die zich zelf aan de schandelijkste ongebondenheid overgeven, geschikt zijn ons den weg ter zaligheid te wijzen. Neen, zult gij zeggen, het moet een anderen weg op. Wij hebben behoefte aan betere dingen.”

„Gij spreekt sterk, mijn vriend,” viel de eerste hem in de rede.

„Ja, en toch” — voer de andere voort, is hetgeen ik zeg niets dan de waarheid. Ook ik was eerst hevig ingenomen tegen allen, die met den bestaanden toestand geen vrede hadden; maar sinds ik den nieuwen prediker heb leeren kennen is dit geheel veranderd. Onze pastoor spreekt het duidelijk en onbewimpeld uit, dat er veel geleerd wordt in de kerk wat zijne goedkeuring niet

kan wegdragen, omdat het in strijd is met het woord van God. Al dadelijk na zijne aankomst heeft hij het ergerlijk opschrift boven de kapel weg laten nemen en het zingen van de mis vervangen door het lezen uit de H. Schrift. Bovendien wil hij geen oneerlijk geld ontvangen; telkens leert hij het volk de zaligheid bij geene nietige beelden te zoeken, maar de toevlucht te nemen tot den Heere Jezus Christus, in wiens bloed alleen verlossing is te vinden."

„Ik moet bekennen, dat uwe woorden mij belang inboezemen; de nieuwe prediker is ongetwijfeld een merkwaardige man, maar toch — men zegt bij ons in Zurich dat hij niet gelooft, dat de Paus alleen het hoofd der kerk is. Wie dan, zou ik vragen?"

„Wel de Heere God alleen," antwoordde de ander ernstig. Hij alleen moet het Hoofd der kerk zijn en niet de Paus. Hem alleen komt het toe het oppergezag over alles te hebben. Maar ik zal zwijgen. Nog een halfuur en wij zijn te Einsiedlen en gewis als gij den prediker gehoord hebt, zult ge mij toestemmen, dat ik recht had om aldus te spreken.

Ge zult echter wel iets meer van onzen pastoor willen weten, denk ik. Ik ben bereid u van hem te vertellen, wat ik weet. Laat ons ter zijde gaan en terwijl wij eenigen tijd uitrusten zal ik u op de hoogte helpen, keurt ge mijn voorstel goed?"

„Ja zeker."

Ge weet de naam van onzen pastoor is Ulrich Zwingli. Hij werd op nieuwjaarsdag van het jaar 1484 te Wildhaus geboren en was de derde van de negen kinderen van den dorpschout (burgemeester) dier plaats. Zijn vader gaf hem eene eenvoudige, maar Christelijke opvoeding. De knaap bezat een helder verstand en een buiten-

gewonen aanleg voor de muziek. Om zijn voortreffelijke geestesgaven bestemde zijn vader hem voor de studie. Zijn oom, die deken van Wezel was, nam op zich voor de opvoeding van den jongen Ulrich te zorgen. Zoo bezocht hij achtereenvolgens de universiteiten te Bazel Bern en Weenen. Hij studeerde voornamelijk in de godgeleerdheid en wijsbegeerte, kwam met de geleerdste mannen van dien tijd in aanraking en leerde den toestand der kerk van de donkerste zijde kennen.

Verrijkt met een schat van kundigheden keerde hij in Wildhaus terug en werd zelf als onderwijzer te Bazel aangesteld. Hier kwam hij in aanraking met den waardigen geleerde Thomas Wittenbach. Deze maakte er bijzonder werk van de H. Schrift met zijne studenten te lezen en te bestudeeren; iets dat geheel ongewoon was in die dagen.

De lessen van dezen leeraar openden de oogen van Zwingli meer en meer voor het bederf der kerk. Aan de hand der H. Schrift leerde hij de dwaling van den aflat inzien en tevens het nietige van den beeldendienst en de vereering der heiligen kennen. Van nu af werd de Bijbel vlijtig door hem gelezen. De Brieven van Paulus schreef hij nauwkeurig af, voorzien van kantteekeningen van de beste Schriftverklaarders en men zegt, dat hij zelfs geheele hoofdstukken woordelijk uit het hoofd kan opzeggen, zoo dikwijls heeft hij de Schrift gelezen."

„En is hij daarna niet priester te Glarus geworden?"

„Juist, mijn vriend. Nu elf jaar geleden werd hij op 22-jarigen leeftijd beroepen tot pastoor en prediker te Glarus. Tien jaren lang heeft hij daar gearbeid tot zegen van zijne gemeente. Steeds heeft hij de zuivere leer des Bijbels gesteld tegenover de ingeslopen dwalingen der

kerk en heeft reeds toen veel van zich doen spreken.”

„Bij ons in Zurich heb ik vernomen, dat hij ook Rome bezocht heeft, is dat waar?”

„Ja! — Ge weet, dat de Paus voor eenige jaren ook in onze kantons troepen liet werven in den oorlog tuschen Italië en Frankrijk. Velen uit Zwingli's gemeente traden toen in Pauselijken dienst. De pastoor ging zelf ook mede en in de jaren 1512 en 1515 heeft hij het kleine leger van Glarus op een krijgstoct naar Lombardije als veldprediker vergezeld. In deze veldtochten zag hij ook Rome, waarvan Zwingli zich toen, evenals de meesten nu nog, heel veel schoons voorstelde. Naar ik echter weet, was hij bij zijne terugkomst nog minder Roomsch dan te voren; wel een bewijs, dat het daar volstrekt niet rooskleurig is.

Dat Zwingli er tegen is, dat onze dappere Zwitsers in vreemde legers dienst nemen, wijl hierdoor allerlei verkeerde zeden worden ingevoerd is u waarschijnlijk bekend. Doch laat ons nu afbreken en ons haasten, voor het te laat is, het klooster te bereiken.”

De beide mannen spoedden zich met haastigen tred voorwaarts. Wij nemen thans afscheid van hen, daar wij den nieuwen pastoor van Einsiedlen nu eenigermate hebben leeren kennen. Het is blijkbaar, dat Zwingli alleen de eere Gods en het heil der zielen bedoelt.

Zwingli heeft reeds het woord genomen en de menigte, die belangstellend toelustert, vangt deze krachtige en welsprekende woorden op:

„Meent niet, geliefde hoorders! dat God meer dan elders in dezen tempel woont. Waar wij ons ook bevin-den God is overal nabij en verhoort op elke plaats uw gebed evengoed als te Maria-Einsiedlen. Verre bedevaarten, rijke offergaven, de aanroeping van alle heiligen

zijn niet genoegzaam om Zijne gunst te verwerven! Wat baten al die lange gebeden? Wat baat het dragen van een geestelijk gewaad? Al brengt men ook de grootste geschenken voor het altaar, als het hart inwendig niet rein, maar Gode vijandig is, dan heeft dit alles geen nut. Niet bij de heilige Maagd Maria, maar alleen bij Jezus Christus is volkomen schuldvergifenis te bekomen. Christus alleen heeft de eeuwig geldende gerechtigheid aangebracht voor allen, die in Hem gelooven.”

Dat was gezonde taal. Deze woorden met zooveel overtuiging uitgesproken vonden weerklank in de meeste harten. Men knikt elkander veel beteekenend toe; slechts enkelen schudden het hoofd. In menig hart was een goddelijk zaad gevallen, dat onder den zegen des Heiligen Geestes eens vrucht zou dragen. Langzamerhand verminderde het aantal bedevaartgangers en velen leerden inzien, dat het eene groote dwaasheid is, zijn eer te geven aan en neder te knielen voor het werk van menschenhanden.

IV.

Het Hervormingswerk.

Et is twee jaren later. Zwingli heeft eene be-roeping naar de groote stad Zurich ontvangen en heeft Einsiedlen reeds verlaten. Hij is thans prediker in de kathedraal of hoofdkerk. De dorpspastoor heeft een moeielijke taak aanvaard, want Zurich is een

sterk punt in de macht der geestelijkheid; de verdorvenheid is er groot. Toch is hij onder afbedding van 's Heeren genadigen zegen gegaan. Hier trad Zwingli voornamelijk als Hervormer op. Zijn eerste preek had tot onderwerp het eerste hoofdstuk van Mattheus, want het was het doel van den nieuwen prediker het geheele Evangelie en de Handelingen der Apostelen achter elkander te bespreken, ten einde zijnen hoorders een zuivere voorstelling van het leven des Heilands en dat zijner discipelen te geven.

Zoo verkondigde hij dan rein en zuiver van week tot week Gods heilig woord; dat woord, dat tot op dezen tijd door de priesters met menschelijke leeringen was besmet en verduisterd.

Telkens ging hij de schatten in het Evangelie verborgen voor het oog des volks blootleggen; schrift met schrift vergelijkende en smeekende om het licht des H. Geestes, die ons in al de waarheid leiden wil. Groot was de vrucht van zijn werk. Omstreeks dezen tijd had hij reeds eenige honderden besliste aanhangers in Zurich. Ook de raad dier stad was geheel voor Zwingli gewonnen. Dit bleek duidelijk toen de Franciscaner monnik, Bernhardus Samson de Zwitsersehe kantons binnen kwam, om zijne aflaatbrieven aan den man te brengen. Met de grootste onbeschaamdheid, evenals Tetzels in het naburige Duitschland, dreef hij zijn handel. Zij, die rijkelijk konden betalen werden het eerst geholpen; daarop volgden allen, die slechts een geringe som voor de Pauselijke brieven konden afzonderen. Zwingli begaf zich naar den raad en wist te bewerken, dat de poorten van Zurich voor den bedrieger gesloten werden. Ook verbood men de schandelijke aflaathandel.

Wij treden eene eenvoudige woning in de stad Zurich

binnen en luisteren een oogenblik naar het gesprek, dat een tweetal mannen daar binnen voeren. De jongste van de twee is de huisheer; de andere is voor eenige dagen zijn gast en kwam de vorige week uit Einsiedlen tot hem over. Wij herkennen er reeds terstond de beide personen in, die voor eenige jaren, zich opweg hadden begeven om naar de woorden van Zwingli te luisteren, die destijds dorpspastoor van Einsiedlen was.

„En zijn er sedert de komst van uw gevierden prediker nog al belangrijke veranderingen voorgevallen?” zoo laat de oudste zich hooren.

„Ja, zeer vele, Johannes. Met vaste hand maar tevens met alle zachtmoedigheid heeft Zwingli reeds terstond getracht de harten te hervormen. En zoo groot was al dadelijk zijn invloed, dat de raad onzer stad reeds in 1520 aan al de predikers in de stad en in het kanton Zurich het bevel zond, dat zij gehouden waren alleen te leeren naar de H. Schriften met ter zijde stelling van alle menschelijke stelsels en hunne prediking enkel uit den Bijbel te staven. Alle geschiedenissen van heiligen moesten met rust gelaten worden.

Ook werden vele ceremoniën afgeschaft en het avondmaal wordt thans niet meer naar Roomsche wijze gehouden. De gouden bekers en schalen zijn afgeschaft en het brood en de wijn worden thans opgediend in houten vaten. Ook gaat alles in de godsdienstoefeningen ernstig en eenvoudig toe.”

„En hoe heeft de Paus zich tegenover dit alles gedragen?”

„De hooge geestelijkheid houdt zich heel vriendelijk, hoewel ik bijna verzekeren durf, dat zij Zwingli gaarne den voet dwars zou willen zetten. Zijn invloed is echter zeer groot. Hij ontvangt telkens de vleidendste brieven

uit Rome. De Paus heeft hem zelfs tot kapelaan van den Heiligen Stoel benoemd. Maar Zwingli is er de man niet naar om zich aan den Paus te verbinden. Hij heeft voor die eer bedankt en tevens afstand gedaan van de jaarwedde, die Rome hem had toegelegd."

"Ik meen toch Wilhelm, dat de vijanden niet stil gezeten hebben. Heeft men hem en zijne leer niet hevig belasterd; ja zelfs bedreigd den Hervormer te vermoorden?"

"Het laatste is maar al te waar, mijn vriend. De Heere heeft onzen prediker echter genadig bewaard en wat het eerste betreft, de duisternis heeft te allen tijde strijd gevoerd tegen het licht. Zwingli heeft zijne leer echter op waardige wijze tegenover Rome verdedigd. Nu twee jaar geleden, op den 29sten Januari heeft men op het raadhuis een twistgesprek gevoerd. Deze vergadering werd door ongeveer 600 aanzienlijke personen bijgewoond. Niemand durfde het wagen de stellingen, die Zwingli had opgesteld en die zij met de Schrift moesten weerleggen, aan te vallen. De beschuldigingen, die er al werden geopperd, werden op eene meesterlijke wijze weerlegd. Zijn tegenstanders maakten er zich ten slotte af met te zeggen, dat deze zaken eigenlijk op eene kerkvergadering moesten besproken worden. Dit kwam echter, omdat zij reeds geheel waren geslagen. Elk begroette Zwingli dan ook als overwinnaar."

"Waarlijk de Heer heeft u in dezen prediker een getrouw getuige der waarheid gezonden."

"Ja, wel moogt ge zoo spreken, Johannes. Het past ons den Heere den dank toe te brengen, die ons een man als Zwingli schonk in dezen donkeren tijd.

Nog iets wil ik u mededeelen. Zwingli heeft in 1522 ook een boek geschreven, getiteld: Over het vrije gebruik van spijs, en is ook tegen het Celibaat (den ongehuwden

staat der geestelijken) te velde getrokken. Hij gelooft, dat dit eene menschelijke instelling is, strjdende met Gods Woord. Zelf is hij dan ook ten vorigen jare in het huwelijk getreden met eene adellijke weduwe Anna Reinhard en gevoelt zich in den huiselijken kring recht gelukkig.”

„Ik wensch van harte, dat de Heere hem nog verder moge zegenen, opdat niet alleen uwe stad, maar ons geheele Zwitserland den zegen des Evangelies door zijne hand mag ontvangen.”

„Dat bid ik met u, mijn vriend

Van 1525 tot October 1529 was Zwingli met Luther in een strijd gewikkeld over de leer van het Avondmaal. De beide Hervormers voerden eindelijk op uitnoodiging van den landgraaf Filips van Hessen, een gesprek te Marburg. De bijeenkomst eindigde vruchteloos. Beiden hielden hun gevoelen vast en de uitkomst was geen andere, dan dat de aanhangers van beide groote mannen verklaarden het in de overige punten der leer eens te zijn.

Inmiddels was het volk, overal ten gunste der Hervorming gestemd, te zamen gekomen, had de kerken opengebroken en altaren en beelden vernield. Zwingli en Zurich's raad traden krachtig op en wisten het kwaad te stuiten. De vijand noemde dit oproer natuurlijk eene vrucht der Hervorming. Zwingli wist echter allen tot een nieuw openbaar gesprek op het raadhuis uit te lokken. Heerlijk zegevierde hier de zaak des Evangelies. De priesters waren niet meer verplicht de mis te lezen en de beelden werden uit de kerken te Zurich verwijderd. Weinig later werden alle sieraden, die de kerken

bezaten verkocht en het geld den armen gegeven, zelfs werden de orgels en kruisen weggedaan.

Door dit alles konden de wederdoopers, die zich in Zwitserland ingang wilden verschaffen, geen vasten voet in het land verkrijgen. Zij moesten aftrekken.

Gods woord werd thans op vele plaatsen gepredikt. Het licht des Evangelies, door Zwingli's hand ontstoken, begon zijn schijnsel steeds verder in het land om zich heen te werpen en de duisternis te verdrijven. Velen luisterden heilbegeerig naar de woorden des levens en de hervormingszaak werd van nu aan eene zaak des volks.

V.

Strijd en overwinning.

't was in het jaar 1531.

De Hervorming was tot bijna alle gewesten van Zwitserland doorgedrongen; maar terwijl velen zich in het licht der waarheid verheugden verbonden zich de kantons Uri, Schwijz, Unterwalden, Zug en Lucern tot handhaving van den Roomschen godsdienst. Zij wilden niet, dat het Woord Gods onder hen zou worden gepredikt en vol verbittering wreekten zij zich op hunne vijanden. Vele aanhangers van Zwingli vonden onder hunne handen den dood. Donkere wolken paktten zich boven het land der Eedgenooten samen en voorspelden een zwaar onweder, dat wellicht spoedig zou losbarsten.

Bij Kappel stonden weldra de legers strijdvaardig.

Zwingli meende, dat de vrede niet dan door het zwaard was te verkrijgen en verklaarde zich niet tegen den oorlog. Deze daad was voorzeker niet goed te keuren. De Heiland heeft gezegd: „Mijn koninkrijk is niet van deze wereld.” Toch was de strijd Zwingli eene zaak des gebeds. Hij zelf stelde zich mede in de gelederen zijner geloofsgenooten. Ter elfder ure wierp zich een bemiddelaar op. De edelman Aebli wees in krachtige taal op de rampzalige gevolgen, die een strijd tusschen landgenooten onderling zou hebben en wist eene verzoening te bewerken.

Zwingli duchte nog treuriger dagen. En zijne vrees bleek niet ongegrond te zijn. Spoedig was er aanleiding tot eene nieuwe uitbarsting gevonden en zoo kwam het in het najaar weder tot vijandelikheden.

De vrede werd verbroken en weldra stond eene legermacht van 8000 man op de grenzen van Zurich. Slechts klein was de macht, die de Hervormden hier tegenover konden stellen. Zwingli zelf bevond zich als Vaandeldrager in het voorste gelid. Hij wilde ook in den strijd zijne vrienden niet verlaten. Eerst zonderde hij zich af tot het gebed en smeekte den Heere lang en vurig om Zijn genadigen bijstand; toen nam hij een roerend afscheid van zijne gade en kinderen, die Hij den Heiland aanbeval en sprong vervolgens op het voor hem gereed staande paard, dat hem weldra in het gewoel van den strijd zou voeren. Een somber voorgevoel maakte zich van hem meester.

„Broeders,” zoo sprak hij, weest getroost en vreest niet. Indien wij moeten onderdoen, onze zaak is die des Heeren. Beveelt uwe zielen aan God, die ons en de onzen beschermen kan. God zij met u! — toen begaf men zich op weg.

11 October 1531 begon de strijd. Wanhopig werd er gevochten. De kogels maaiden velen weg; ook wierp men naar oud-Zwitsersch gebruik met steenen, die menigeen doodelijk kwetsten. De strijd bleef echter niet lang onbeslist. Zwingli en de zijnen waren tegen de overmacht niet bestand. Honderden lijken bedekten reeds het slagveld en nog telkens vermeerderde het aantal. De prediker moedigde zijne dappere broeders aan; en menigeen mocht voor de ziel het lichaam verliet nog een woord van troost en vermaning bij het naderend afscheid van zijne lippen opvangen, zoodat de blik werd gericht op den Heere Jezus, wiens dood, voor wie gelooven eene ceuwig geldende gerechtigheid heeft aangebracht.

De avond begon te vallen en Zwingli stond aan den voet van een pereboom een doodelijk gekwetsten strijder bij en wees hem op den Heere Jezus. Hij sprak tot hem van den hemel en van de hope des wederziens. Wij herkennen in dien stervende den man, dien wij onder den naam van Wilhelm het laatst in zijne woning hebben ontmoet. Nog een oogenblik en onder het slaken van zijn laatste woorden: „Heere Jezus . . . in . . . uwe handen . . . beveel ik mijn geest! stierf de krijgsknecht. Nog stond Zwingli op dezelfde plaats; het strijdgewoel duurde voort; daar treft hem een steen aan het hoofd en een ander aan het been. Doodelijk gekwetst zinkt hij ter aarde. „Het lichaam kunnen zij dooden, maar de ziel niet,” roept hij uit. Zoo blijft hij eenigen tijd liggen.

Intusschen spreidde de nacht zijn donkeren sluier uit over het slagveld. Rome had overwonnen; de nederlaag der Hervormden was volkomen. Alleen uit Zurich waren er 600, en daaronder uit de aanzienlijkste geslachten, gevallen.

Een deel der overwinnaars zwierf op dit uur in den

omtrek van Kappel rond, om de gesneuvelden en gewonden te plunderen. Zoo naderen zij ook de plaats waar Zwingli gevallen is. Men merkt, dat hij nog niet is gestorven. Een der soldaten roept met ruwe stem: „Wilt gij biechten?”

Zwingli kan niet meer spreken; hij schudt met het hoofd.

„Roep dan Maria en de heiligen aan!” — maar weer wordt den vrager te kennen gegeven, dat hij ook dit niet wil. Bij den rossigen gloed der flambouwen ziet men thans, dat het de gehate Zwingli zelf is, die daar zijne handen tot een stil gebed samenvouwt.

„Sterf dan, verharde ketter,” spreekt er een, en stoot hem het zwaard door de keel. Nog één zucht en Zwingli heeft deze aarde verlaten, om daar boven uit de handen van zijn getrouwen Zaligmaker, dien hij had liefgehad tot den einde, een onvergankelijke kroon te ontvangen, die allen getrouwen belijders van Koning Jezus eens zal worden gegeven.

Over het lijk werd door de vijanden een kettergericht gehouden, ofschoon menigeen heete tranen vergoot bij het zielloos overschot van den getrouwen krijgsknecht van Koning Jezus. Zwingli's lichaam werd gevierendeeld, verbrand en de asch met stof en vuilnis in de lucht gestrooid, opdat ook zijne nagedachtenis zou vergaan.

Maar neen — dat was niet mogelijk. Ook Zwingli spreekt nadat hij gestorven is. De kerke Gods eert hem, en dankt den Heere, die aan Zwitserland dezen geloofsheld — een held groot in geloof, hope en liefde — wilde schenken, om hem tot een licht te doen strekken in den donkeren nacht van het bijgeloof dier dagen.

Op de plaats waar Zwingli den dood vond werd later

een berkenboom geplant. Een hevige storm heeft dien boom ontworteld; maar staande gebleven, trots alle geweldige en ruwe stormen is de boom der reformatie. En dit kon niet anders. Hij had zijn wortelen in de goddelijke waarheid en moest daarom wel vast staan. Het Hervormingswerk door den zoon van den dorpschout van Wildhaus met Gods hulpe aangevangen en reeds toen vruchten dragende, werd later onder velerlei moeilijkheden en gevaren voortgezet. En wat er nu voorts ook moge geschieden, aan de uitkomst van elken geloofsstrijd valt niet te twijfelen, want wij hebben het woord des Heeren — en dat woord zal eeuwig waar bevonden worden!

De poorten der hel zullen Mijne gemeente niet overweldigen!

